

Ιατρική στην Αρχαία Ελλάδα

Αρχαίοι επιστήμονες Ιατροί και Θεοί

Ασκληπίος

Ιπποκράτης

Αλκμαίων

Φιλόλαος

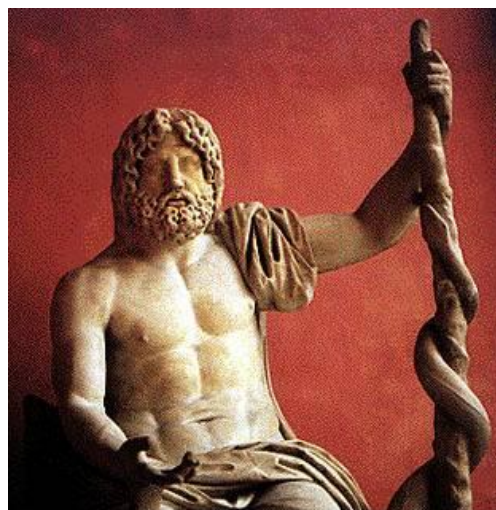
Αριστοτέλης

Ηρόφιλος

Γαλήνος

Στην αρχαία Ελλάδα ο θεός της ιατρικής και της υγείας ήταν ο Ασκληπιός. Κατά τη μυθολογία, ο Ασκληπιός ήταν υιός του θεού Απόλλωνα και της Κορωνίδας, κόρης του βασιλιά της Θεσσαλίας. Το ιερό του ζώο ήταν το φίδι και το σύμβολο του ήταν ένα ραβδί.

Στην ελληνική μυθολογία υπήρχε και το πρόσωπο του Μαχάονα. Ήταν ο υιός του θεού Ασκληπιού και της Ηπιόνης και προστάτης των ιατρών. Ο Μαχάων συμμετείχε, κατά τον Όμηρο, στον τρωικό πόλεμο και φρόντιζε τους τραυματίες και ασθενείς των Ελλήνων (Αχαιών).

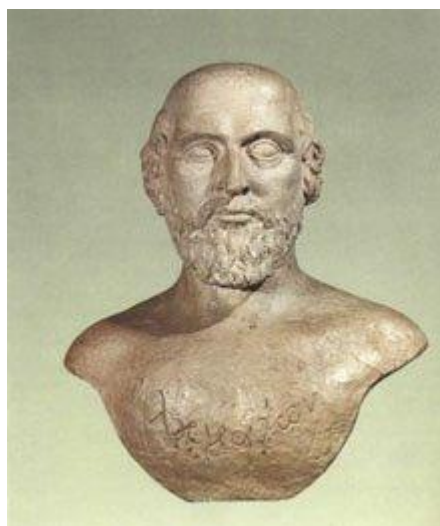

Οι Έλληνες είχαν τον μεγάλο ναό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο και πολλούς άλλους ναούς σε όλη τη χώρα που λέγονταν ``Ασκληπιεία`` (στην ουσία ήταν θεραπευτήρια) το σημαντικότερο από τα οποία ήταν στο νησί Κω. Στους χώρους αυτούς προσέρχονταν οι ασθενείς. Εκεί οι ιερείς του θεού τους έδιναν διάφορα φάρμακα από βότανα και τους συνιστούσαν την κατάλληλη δίαιτα. Οι ασθενείς εξαγνίζονταν και προσέφεραν τα δώρα τους στους ναούς. Κατόπιν κατέλυαν σε δωμάτια στα οποία τη νύκτα ερχόταν, υποτίθεται, ο θεός μεταμορφωμένος – συνήθως σε φίδι – και τους θεράπευε. Στην πραγματικότητα η θεραπεία γινόταν από τους ιερείς που χρησιμοποιούσαν φυσικά φάρμακα και συχνά έκαναν και χειρουργικές επεμβάσεις!!!

Στην Επίδαυρο ο Ασκληπιός λατρευόταν από τον 16ο αιώνα π.Χ. Αρχικά ο θεός λατρευόταν στο ναό της Επιδαύρου. Το Ασκληπιείο της Επιδαύρου είχε περισσότερο θρησκευτικό χαρακτήρα, σε αντίθεση με το Ασκληπιείο της Κω που είχε περισσότερο επιστημονικό χαρακτήρα. Ο ναός του Ασκληπιού στην Επίδαυρο είχε στο εσωτερικό του το χρυσελεφάντινο άγαλμα του θεού που ήταν καθισμένος στον θρόνο του κρατώντας ένα ραβδί. Στο Ασκληπιείο έρχονταν άρρωστοι από όλη την Ελλάδα και μετά από όλο τον γνωστό κόσμο.

Μάλιστα, ο Απόλλωνας εθεωρείτο και αυτός θεός της ιατρικής και επιδέξιος χειρουργός. Στο ιερό του Ασκληπιού υπήρχαν ιατρικά εργαλεία, όπως νυστεριά, και γίνονταν και ιατρικές επεμβάσεις! Στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου υπήρχε ένας χώρος, το ``άβατον``, όπου κοιμόταν ο ασθενής. Κατά τον ύπνο του δινόταν με ενόραση ο τρόπος με τον οποίον θα έπρεπε να ενεργήσει, ώστε να θεραπευτεί και να θεραπεύσει και τους άλλους. Την ίδια εποχή στο μονόροφο κτίριο του Ασκληπιείου στην Επίδαυρο χτίσθηκαν άλλοι δυο όροφοι, για να εξυπηρετηθούν οι δεκάδες ασθενών που συνέρρεαν από όλη τη χώρα.

Ο πρώτος που θεμελίωσε την ιατρική ήταν ο φιλόσοφος (μαθητής του Πυθαγόρα) Αλκμαίων (τέλος 6ου – αρχές 5ου αιώνα π.Χ.) από τον Κρότωνα, ελληνική αποικία της Κάτω Ιταλίας. Πρώτος υποστήριξε ότι ο εγκέφαλος είναι το κέντρο των αισθήσεων και των οργανικών λειτουργιών. Ο Αλκμαίων έγραψε το πρώτο ιατρικό βιβλίο: το ``Περί Φύσεως`` (συνηθισμένος τίτλος για τους παλαιότερους φιλοσόφους). Ο Αλκμαίων,

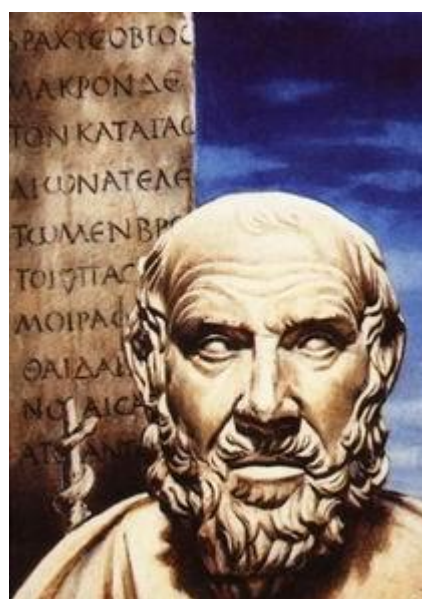

εκτός των άλλων, περιέγραψε το οπτικό νεύρο και την ευσταχιανή σάλπιγγα στο ους. Επίσης, επινόησε χειρουργικά εργαλεία και έκανε χειρουργικές επεμβάσεις στον εγκέφαλο. Ο Χαλκίδιος χαρακτηρίζεται ως πατέρα της ιατρικής. Ο Αλκμαίων θεμελίωσε την ιατρική, ενώ αργότερα ο Ιπποκράτης την ανήγαγε σε επιστήμη.

Σημαντική είναι και η συμβολή του Εμπεδοκλή στην ιατρική. Ο Εμπεδοκλής (494 – 434 π.Χ.) ήταν από τον Ακράγαντα Ασχολήθηκε με την φυσική, την μουσική και την ιατρική. Στην ιατρική ήταν ο πρώτος που μίλησε για την ανάπτυξη του ανθρώπινου οργανισμού. Είπε πως τα όργανα του ανθρώπου, από την γέννησή του, υφίστανται μια διαδικασία κατά την οποία αναπτύσσονται προοδευτικά και τελειοποιούνται – όπως συμβαίνει γενικά με όλους τους ιστούς του ανθρωπίνου σώματος.

Στο Ασκληπιείο της Κω, πριν τον Ιπποκράτη, μεγάλος ιατρός ήταν ο Αίνειος (6ος – 5ος αιώνας π.Χ.).

Ο Ιπποκράτης (460 – 377 π.Χ.) είναι ο πατέρας της ιατρικής. Έζησε στο νησί Κω. Ο πατέρας του ήταν ιερέας στο Ασκληπιείο της Κω όπου συνέρρεαν ασθενείς από όλες τις περιοχές της χώρας. Η ιατρική του άρεσε πολύ και έτσι αποφάσισε να ασχοληθεί με αυτήν. Οι μελέτες του απομυθοποίησαν την αρρώστια που θεωρείτο μέχρι τότε ως μια τιμωρία από τον θεό και την έκανε από αποκλειστικό θέμα των ιερέων του Ασκληπιού, σε πεδίο άσκησης ιατρών – επιστημόνων.

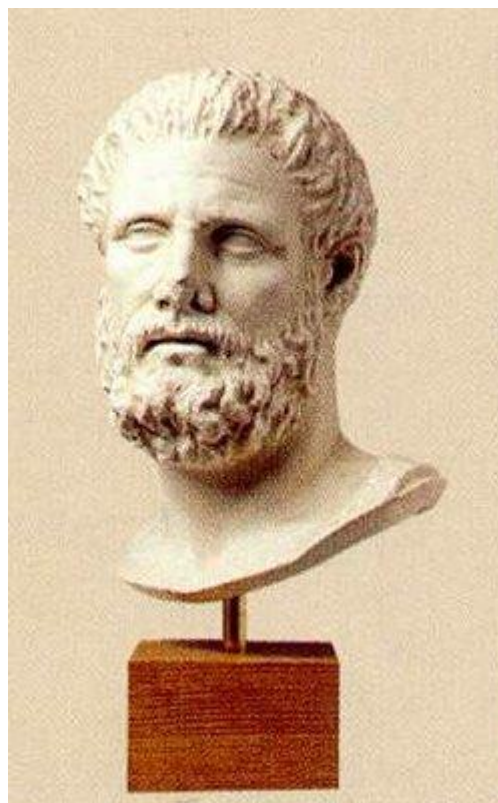
Κατά τον Ιπποκράτη η αιτία της ασθένειας βρίσκεται στον ίδιο τον άρρωστο και ο ιατρός χρειάζεται να τον εξετάσει ενδελεχώς για να την βρει. Ο Ιπποκράτης θεμελίωσε την κλινική εξέταση του ασθενή (επισκόπηση, επίκρουση, ψηλάφηση, ακρόαση – με το αυτί τότε) και προχώρησε σε καινοτόμες μεθόδους θεραπείας με βότανα, αφεψήματα κτλ. Αναφέρθηκε αλλού ότι αυτός ήταν ο πρώτος που ανακάλυψε την θεραπευτική ιδιότητα της ιτίας που περιέχει το ακετυλοσαλικυλικό οξύ το οποίο στα τέλη του 19ου αιώνα η γερμανική εταιρία BAYER παρασκεύασε σε συνθετική μορφή: την, γνωστή σε όλους μας, ασπιρίνη.

Ο Ιπποκράτης ασχολήθηκε και με την ανατομία. Επίσης, επινόησε ειδικά χειρουργικά εργαλεία και προχώρησε σε δύσκολες χειρουργικές επεμβάσεις. Τέτοιες ήταν η διάνοιξη του θώρακα (θωρακοτομή), ο τρυπανισμός του κρανίου (για εγκεφαλικό οίδημα ή όγκο) κ. α. Τα χειρουργικά εργαλεία που χρησιμοποιούσε ήταν νυστέρια, λαβίδες, ενδοσκόπια (!), κρανιακά εργαλεία για τις επεμβάσεις στο κρανίο, εμβρυουλκοί για τον τοκετό και πολλά άλλα εργαλεία. Τα χειρουργικά εργαλεία που χρησιμοποιούσε τα απολύμανε, πριν την εγχείρηση, σε φωτιά ή σε παλιό κρασί (πλούσιο σε οινόπνευμα).

Η φήμη του Ιπποκράτη ήταν τεραστία και επηρέασε όλους τους μετέπειτα φιλοσόφους και ιατρούς (ιατροφιλόσοφους). Ο Ιπποκράτης έγραψε και τον περίφημο όρκο στον οποίον ακόμα και σήμερα ορκίζονται οι απόφοιτοι όλων των ιατρικών σχολών του πλανήτη. Ο Ιπποκράτης είχε σχολή στην Κω και έγραψε 59 βιβλία. Πρώτος μίλησε για τις ασθένειες οξείας μορφής που, όπως έλεγε, σκοτώνουν τους περισσότερους ασθενείς. Μίλησε και για τις χρόνιες ασθένειες. Επίσης, περιέγραψε πολλές ασθένειες και συμπτώματα όπως την πλευρίτιδα, την πνευμονία, τον ``φρενίτιν`` (πυρετός με παραλήρημα), τον λήθαργο, τον ``καύσον`` (υψηλός πυρετός) κτλ.

Ο Ιπποκράτης έδωσε τεράστια σημασία στην πρόληψη των ασθενειών και είναι γνωστή η φράση του: ``κάλλιον τό προλαμβάνειν, παρά τό θεραπεύειν``. Αυτή ήταν και η γενικότερη πεποίθηση των αρχαίων Ελλήνων που ακολουθούσαν υγιεινή ζωή: με την σωστή διατροφή (πρότυπο διατροφής η αρχαιοελληνική) και την συνεχή άσκηση (από τα παιδικά τους χρόνια).

Παράλληλα, λίγοι γνωρίζουν ότι ο Ιπποκράτης θεμελίωσε ακόμα και την ομοιοπαθητική, αιώνες πριν τον ιδρυτή

της. Αυτός ήταν ο Γερμανός ιατρός Samuel Hahnemann που άρχισε τα πειράματά του το 1813, σε 183 ασθενείς με τύφο στα οποία είχε επιτυχία 99.95%!!! Ο Ιπποκράτης θεμελίωσε την ομοιοπαθητική με την περίφημη φράση του: ``τα όμοια των ομοίων εισίν ιάματα``, δηλαδή το όμοιο μπορεί να θεραπευτεί με το όμοιο. Δεν είναι διόλου απίθανο ο Ιπποκράτης ή άλλοι ιατροί της αρχαίας Ελλάδος να χρησιμοποιούσαν ομοιοπαθητικά φάρμακα, δηλαδή ισχυρά φάρμακα αραιωμένα σε τέτοιο βαθμό που να μην είναι τοξικά, αλλά να προκαλούν συμπτώματα όμοια με τη νόσο και με τον μηχανισμό αυτό να την θεραπεύουν.

Γενικά, οι αρχαίοι Έλληνες είχαν αναπτύξει την ιατρική που γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη από την εποχή του Ιπποκράτη. Καταρχάς, πρώτοι ανακάλυψαν την ανοσία που αποκτά ο οργανισμός μετά από την προσβολή του από ορισμένες λοιμώξεις. Αυτό το περιγράφει και ο Θουκυδίδης λέγοντας πως στον λοιμό στην Αθήνα το 430 π.Χ., όποιος αρρώσταινε και επιζούσε, δεν ξανακολλούσε την ασθένεια.

Επίσης, οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν διάφορα θεραπευτικά μέσα, όπως την αφαίμαξη (θα βοηθούσε ίσως στο πνευμονικό οίδημα και σε κάποιες άλλες ασθένειες όπως καρδιοπάθειες και νεφροπάθειες), τη χορήγηση φάρμακων από βότανα, τη χορήγηση αφεψημάτων, τον καυτηριασμό στις πληγές, την κατάλληλη διαίτα σε κάθε αρρώστια, τις χειρουργικές επεμβάσεις – όπου χρειαζόταν, καθώς και τα λουτρά. Με αλλά λόγια πρώτοι οι αρχαίοι Έλληνες δημιούργησαν την ολιστική ιατρική και έβλεπαν τον κάθε ασθενή ως ξεχωριστό, ως μοναδική προσωπικότητα. Δεν τον έβλεπαν ως νούμερο, εμπόρευμα και πελάτη όπως η σύγχρονη ιατρική που έχει υποδουλωθεί στις φαρμακευτικές εταιρίες και οι ιατροί είναι επαγγελματίες...

Τα φυσικά φάρμακα των αρχαίων Ελλήνων περιείχαν τις ουσίες τις οποίες η φαρμακολογία αργότερα απομόνωσε και προχώρησε στη συνθετική τους παραγωγή. Στην αρχαία Ελλάδα υπήρχαν πολλές ιατρικές σχολές όπως στην Κω (του Ιπποκράτη) και στην Κνίδο (ελληνική αποικία στη Μ. Ασία – απέναντι από την Κω).

Στην Κνίδο γνωστός ιατρός ήταν ο Εύδοξος που έζησε τον 4ο αιώνα π.Χ. Επίσης, υπήρχαν πολλά Ασκληπιεία που ήταν – όπως αναλύθηκε παραπάνω – ναοί προς τιμήν του θεού Ασκληπιού. Στην ουσία ήταν θεραπευτήρια και θα τα αποκαλούσαμε ως τα πρώτα νοσοκομεία!!! Αναφέρθηκε πριν το Ασκληπιείο της Επιδαύρου. Άλλα μεγάλα Ασκληπιεία ήταν της Αθήνας, της Κω και της Περγάμου. Πάντως, σημειώνεται ότι όλοι οι αρχαίοι Έλληνες είχαν ιατρικές γνώσεις και μάλιστα στην Αθήνα και σε πολλές άλλες πόλεις οι νέοι διδάσκονταν και το μάθημα της ιατρικής, στα πλαίσια της σχολικής τους εκπαίδευσης! Αυτό δυστυχώς δεν γίνεται στα σημερινά σχολεία...

Πέρα από τον Ιπποκράτη, στα μέσα του 5ου π.Χ. αιώνα έζησε ο Φιλόλαος στον Κρότωνα της Κάτω Ιταλίας (ελληνική αποικία). Ο Φιλόλαος ήταν πυθαγόρειος φιλόσοφος και ιατρός. Μετά την καταστροφή της σχολής των πυθαγορείων στον Κρότωνα, ο Φιλόλαος κατέφυγε στην Θήβα όπου δίδαξε. Κατά τον Φιλόλαο τις ασθένειες πρέπει να τις αναζητήσουμε στους χυμούς του ανθρώπου, δηλαδή στο αίμα, στη χολή και στο φλέγμα. Αυτό το δέχεται και η σύγχρονη ιατρική με τις εξετάσεις αίματος, τις βιοχημικές εξετάσεις και την εξέταση πτυέλων (για λοίμωξη ή μακροσκοπικά για καρκίνο ή φυματίωση).

Ο Φιλόλαος έλεγε, επίσης, ότι η υπερβολική ζεστή ή κρύο, καθώς και η υπερβολική τροφή μπορούν να προκαλέσουν ασθένειες. Σε ό, τι αφορά την υπερβολική τροφή είναι γνωστή η μάστιγα του δυτικού κόσμου, η παχυσαρκία. Σχετικά με το υπερβολικό κρύο προκαλεί κρυοπαγήματα και ευπάθεια στις λοιμώξεις, ενώ η υπερβολική ζεστή προκαλεί θερμοπληξία.

Ακόμα και ο Αριστοτέλης είχε ιατρικές γνώσεις. Οι γονείς του ήταν Ασκληπιάδες και μάλιστα ο πατέρας του Νικόμαχος ήταν ιατρός στην αυλή του βασιλιά της Μακεδονίας Αμύντα του Β΄. Από τον πατέρα του ο Αριστοτέλης έμαθε την ιατρική την οποία μετέδωσε και στον μαθητή του Αλέξανδρο τον Μέγα. Στον Αλέξανδρο φάνηκε ιδιαίτερα χρήσιμη η ιατρική στην εκστρατεία του στην Ασία και μάλιστα συνιστούσε ειδικές δίαιτες σε ασθενείς στρατιώτες του.

Άλλος μεγάλος ιατρός ήταν ο Ηρόφιλος από την Χαλκηδόνα της Βιθυνίας που έζησε τον 3ο αιώνα π.Χ. Ο Ηρόφιλος άσκησε την ιατρική στην Αλεξάνδρεια και ήταν ο πρώτος ανατόμος. Έκανε τομές μάλλον σε ζώα και όχι στον άνθρωπο. Ίσως, όμως, τελικά να έκανε στον άνθρωπο, μιας και κατηγορήθηκε γι' αυτό. Εξάλλου, λέγεται ότι οι Πτολεμαίοι στην Αίγυπτο επέτρεπαν την ανατομία σε σώματα εγκληματιών. Γενικά, η ανατομία στο ανθρώπινο σώμα απαγορευόταν μέχρι λίγο μετά τα χρόνια της Αναγέννησης.

Ο Ηρόφιλος διέκρινε τους τένοντες από τα αγγεία, περιέγραψε το νευρικό σύστημα, ξεχώρισε τα κινητικά από τα αισθητικά νεύρα και είπε ότι η έδρα της νόησης είναι ο εγκέφαλος. Επίσης, μελέτησε το ήπαρ, το δωδεκαδάκτυλο (αυτός έδωσε την ονομασία του που σχετίζεται με το μήκος του), τον προστάτη, τον πνεύμονα, τον εγκέφαλο (συσχέτισε τον εγκέφαλο με το νευρικό σύστημα), τα λεμφαγγεία και το ήπαρ.

Ο Ηρόφιλος ξεχώρισε το οπτικό νεύρο και μελέτησε τον οφθαλμό, ονοματίζοντας τον αμφιβληστροειδή και κερατοειδή χιτώνα. Μεγάλη σημασία έδωσε στην σωστή διατροφή και στην άσκηση, κάτι που αποδέχεται και η σύγχρονη καρδιολογία. Ο Ηρόφιλος επινόησε και ένα όργανο για τη μελέτη των σφυγμών, γιατί συνειδητοποίησε την διαγνωστική και κλινική τους αξία!!!

Την ίδια εποχή με τον Ηρόφιλο, δηλαδή τον 3ο αιώνα π.Χ., έζησε και ο Ερασίστρατος από την Κέα (νησί των Κυκλάδων) που έκανε στην Αλεξάνδρεια ανατομία και έρευνες πάνω στην καρδιά. Ο Ερασίστρατος θεωρείται ένας από τους θεμελιωτές της ανατομίας. Σημειώνεται ότι και η Βιθυνία (περιοχή στην βορειοδυτική Μ. Ασία) που γεννήθηκε ο Ηρόφιλος και γενικά η νοτιοδυτική Ασία και η Αίγυπτος ήταν τότε ελληνιστικά βασίλεια που ίδρυσε ο Μέγας Αλέξανδρος στα οποία κυβερνούσαν οι διαδόχοι του και έζησαν πολλοί Έλληνες εκεί.

Μετά τον Ιπποκράτη, ο μεγαλύτερος ιατρός της αρχαιότητας ήταν ο Κλαύδιος Γαληνός που ήταν ο ιδρυτής της πειραματικής φυσιολογίας και της περιγραφικής ανατομίας. Ο Γαληνός ήταν Έλληνας. Γεννήθηκε το 129 ή 131 μ.Χ. στην Πέργαμο της Μ. Ασίας (πρώην ελληνιστικό βασίλειο που πέρασε

στους Ρωμαίους). Ήταν υιός του αρχιτέκτονα Νικία. Από παιδί ο Γαληνός σύχναζε στο Ασκληπιείο της πόλης του που οι Έλληνες ιδρύσαν όπως και σε άλλες πόλεις στην επικράτεια της νοτιοδυτικής Ασίας. Εκεί συνέρρεαν ασθενείς από όλον τον κόσμο. Ο Γαληνός παρακολουθούσε στην ιατρική σχολή τους ιατρούς να εξασκούν το ιατρικό επάγγελμα. Σε ηλικία 14 ετών άρχισε μαθήματα φιλοσοφίας και ιατρικής. Σημειώνεται ότι στην αρχαιότητα η ιατρική ήταν αναπόσπαστο μέρος της φιλοσοφίας. Δάσκαλός του ήταν ο Σάτυρος, μαθητής του μεγάλου ανατόμου Κοϊντου.

Ο Γαληνός πίστευε ότι η καλή υγεία ήταν αποτέλεσμα της ισορροπίας των 4 χυμών του σώματος: του αίματος, της χολής, της μαύρης χολής και του φλέγματος. Κάθε διαταραχή στην ισορροπία αυτή ή η κακή ανάμειξη των χυμών οδηγεί στην ασθένεια. Στην ανατομία πρώτος, αιώνες πριν τον Δαρβίνο, ανακάλυψε την ομοιότητα μεταξύ ανθρώπου και πίθηκου!!! Έτσι, χρησιμοποίησε πίθηκους από την βόρειο Αφρική για ανατομικές μελέτες. Επίσης, έκανε ανατομία σε χοίρους.

Ο Γαληνός μελέτησε την ανατομία της μήτρας, τις οφθαλμοπάθειες και την κίνηση του θώρακα και των πνευμόνων κατά την αναπνοή. Περιέγραψε το ήπαρ και τις βαλβίδες της καρδιάς! Ξεχώρισε τις αρτηρίες από τις φλέβες και είπε ότι στις πρώτες κυκλοφορεί το καθαρό αίμα. Ως τότε πίστευαν ότι στις αρτηρίες κυκλοφορεί αέρας. Αξίζει να αναφερθεί και το όνομα του Διοσκορίδη του Πεδάνιου ο οποίος ήταν Έλληνας ιατρός, βοτανολόγος και φαρμακοποιός του 1ου αιώνα μ.Χ. από τον Ανάζαργο της Κιλικίας. Έγραψε το βιβλίο "Περί ύλης ιατρικής" το 77 μ.Χ.